

УДК [378.147 + 001.2] :51

С. О. Панова,

аспірантка

(Бердянський державний

педагогічний університет)

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ НА
ЗАСАДАХ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ**

Постановка проблеми. Вища освіта є однією з найважливіших сфер людської діяльності й розглядається як провідний чинник соціального й економічного прогресу, адже головною цінністю й основним капіталом сучасного суспільства є фахівець, здатний до пошуку й засвоєння нових знань та нестандартних рішень. Тому важливим напрямом сучасної педагогічної науки є пошук засобів і умов, що забезпечують підвищення ефективності процесу підготовки вчителя.

Складність і багатогранність діяльності вчителя в загальноосвітній школі висувають особливі вимоги до рівня його професійної компетентності. Готовність випускника ВНЗ до розв'язання професійних завдань є основою для формування професійної компетентності. У той же час розбіжності між теоретичними знаннями студентів й умінням їх практичного використання, відсутність зв'язку загальнопедагогічних і спеціальних дисциплін призводить до того, що до практичної діяльності студенти приступають недостатньо підготовленими.

Разом з тим інтеграція освіти України у європейський освітній простір передбачає підготовку вчителя нової генерації; формування компетентного, висококваліфікованого конкурентоспроможного спеціаліста, який буде відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості. Тому, важливу роль

у цьому процесі відіграє вища школа, першочерговим завданням якої є створення умов для ефективного формування та розвитку професійної компетентності майбутніх учителів [3, с.12].

Аналіз досліджень та публікацій. Наукові дослідження професійної компетентності фахівця набувають все більшої актуальності. Зокрема, В. Адольф, Т. Браже, О. Добудько, А. Карпова, Г. Ковальчук, А. Маркова, Є. Павлютенков, В. Сластьонін та інші науковці піднімають проблему підвищення професійної компетентності вчителя в системі професійної освіти. Але, незважаючи на значні наукові здобутки у цій галузі, ми вважаємо, що проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів саме математики на засадах акмеологічного підходу є не достатньо розробленою.

Метою статті є теоретично обґрунтувати необхідність дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів математики на засадах акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. У Державному освітньому стандарті відзначається, що зміст базової та повної загальної середньої освіти створює передумови для індивідуалізації навчання, його профільності у старшій школі, запровадження особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, формування соціальної, комунікативної, комп'ютерної та інших видів компетентності учнів. Тому стає очевидним, що досягнення мети сучасної освіти пов'язане з особистісним потенціалом учителя, його загальною та професійною культурою, професійною компетентністю, без яких неможливе розв'язання наявних проблем навчання та виховання молоді у відповідності до сучасних вимог. Здатність педагогів до постійного збагачення своїх знань і вмінь, рівень розвитку їх професійно-значущих особистих якостей, спрямованість на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію є важливими критеріями їх професіоналізму, показниками якості професійно-педагогічної освіти та їх цільовими орієнтирами [1].

Так, О. Дубасенюк зазначає, що професійна діяльність є однією з

основних сфер самореалізації вчителя, яка надає йому можливість задовольняти різноманітні духовні потреби, розвинути його творчі здібності, ствердити себе як особистість, досягати певного соціального статусу, що пов'язаний з формуванням системи цінностей педагога і трансформації її в особистісну сферу учнів. У свою чергу Е. Бондаревська, І. Зязюн, І. Ісаєв, І. Колеснікова, Н. Никандров, В. Серіков, В. Сластьонін, С. Сисоєва, М. Солдатенков, Д. Чернілевський наголошують, що професія педагога стає власне педагогічною тоді, коли вихованець перетворюється з об'єкта педагогічного процесу в його суб'єкт [2, с.42].

Ця проблематика належить до кола питань акмеології освіти, центральним завданням якої є пошук способів і шляхів актуалізації й розвитку потенційних можливостей майбутніх фахівців, їх прагнення до досягнення вершин професіоналізму. Упровадження акмеологічного підходу до сучасної професійно-педагогічної освіти є дієвим чинником, що забезпечує посилення професійної мотивації майбутніх учителів математики зокрема, стимулюючи розвиток їх творчого потенціалу, що дозволяє виявити й плідно використати особистісні ресурси для досягнення успіху в професійній діяльності за допомогою формування акмеологічної спрямованості особистості. У свою чергу сформована акмеологічна спрямованість є детермінантою під час вироблення та підвищення якості професійної компетентності майбутніх учителів.

Проблему компетентності досить глибоко досліджено у філософській і психолого-педагогічній літературі. Зокрема, питаннями компетентності займалися такі зарубіжні та вітчизняні дослідники: В. Адольф, Ю. Варданян, Е. Зеєр, І. Зязюн, І. Колеснікова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Дж. Равен, Е. Рогов, Є. Сахарчук, В. Серіков, В. Синенко, А. Щербаков тощо [4, с.20].

Різнманітні аспекти компетентності фахівців різних професій досліджено у працях Т. Бабкіної, І. Беха, І. Богданова, В. Крижка, Н. Масюкової, Л. Мітіної, П. Самойленка, О. Сергєєва, І. Сігова,

О. Смірної, В. Стрельнікова, М. Чошанова та ін. [4, с.20].

Професійній компетентності вчителя також присвячено значну кількість праць у галузі психології та педагогіки. Зокрема, цю проблему аналізували такі науковці, як Д. Алферова, С. Бондар, Н. Глинянюк, М. Єрмоленко, Г. Ковальчук, Є. Коваленко, В. Крижко, А. Маркова, В. Мижериков, Є. Павлютенков, Н. Разін, М. Рижаків, С. Тищенко, Є. Шишов та ін. [6, с.130].

Проблемою професійної підготовки майбутнього вчителя займалися О. Абдулін, Є. Барбіна, І. Богданов, М. Елькін, М. Жалдак, Н. Кузьмін, А. Нісімчук, О. Падалко, П. Самойленко, Г. Селевко, О. Сергєєв, О. Шпак тощо [6, с.130].

Багато вчених (І. Акуленко, В. Бєвз, М. Бурда, С. Гончаренко, О. Дубинчук, В. Клочко, А. Кузьмінський, Н. Лосєва, Ю. Мальований, О. Матяш, В. Монахов, А. Мордкович, В. Моторіна, Г. Михалін, О. Скафа, З. Слєпкань, С. Скворцова, Н. Тарасєнкова, О. Чашєчнікова, В. Швець та інші) у своїх дослідженнях розглядають поняття “професійна компетентність вчителя математики” та процес формування. Однак загальноприйнятого визначення цього поняття, класифікації видів професійної компетентності вчителя математики, в тому числі й методичної компетентності, та її структури досі не існує.

У багатьох дисертаційних і інших наукових дослідженнях з різних позицій обґрунтовується необхідність акмеологізації освіти, у тому числі професійно-педагогічної (Т. Баєва, М. Вострова, Л. Грибенюк, С. Каверін, Є. Манюкова, У. Петрусинський, І. Цвєлюх, В. Якунін та ін.). Проблему формування акмеологічної моделі сучасного педагога розглядають у своїх дослідженнях Г. Данилова, Г. Кримська, В. Панчук, В. Максимова, Н. Кузьміна, А. Деркач. Ідеї акмеології, педагогічної акмеології, професіоналізму майбутнього вчителя знайшли своє відображення в наукових розробках вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема В. Алфімова, К. Альбуханової-Славської, С. Архипової, О. Бодальова, В. Вакуленко,

Н. Вишнякової, Н. Гузій, Г. Данилової, А. Деркача, В. Зазикіна, О. Іваницького, Н. Кузьміної, В. Максимової, С. Пальчевського, Н. Полетаєвої, Л. Рибалко, О. Темрук та інших. Проте ми не виявили досліджень, що розкривають сутність, мету й умови формування професійної компетентності саме майбутнього вчителя математики на засадах акмеологічного підходу в професійно-педагогічній освіті [5, с.3].

Аналіз публікацій показав, що існує ряд протиріч, зокрема, між об'єктивною потребою практики вищої освіти у створенні педагогічних умов для формування професійної компетентності майбутніх учителів математики й відсутністю наукового обґрунтування ефективних умов, що забезпечують таку можливість; між потребою суспільства у висококваліфікованих учителях математики, що прагнуть до постійного саморозвитку й самовдосконалення, творчого професійного зростання, та недостатньою розробленістю питань формування професійної компетентності майбутнього вчителя на засадах акмеологічного підходу; між потенціалом акмеологічного підходу в формуванні професійної компетентності майбутніх учителів математики та недостатністю розробок методологічних, теоретичних і практичних основ цього процесу.

Вищезгадані протиріччя можуть бути усунені шляхом оволодіння майбутніми вчителями математики основами професійної компетентності, а також шляхом їх професійно-особистісного зростання, тобто акмеологічної спрямованості особистості.

Тому все вищесказане зумовлює необхідність дослідження проблеми, яка полягає у визначенні сутності професійної компетентності, виявленні психолого-педагогічних умов, що забезпечують формування професійної компетентності майбутніх учителів математики на засадах акмеологічного підходу; у розробці акмеологічних технологій впливу на особистісно-професійне зростання майбутніх фахівців.

Так, предметом дослідження можуть бути педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів математики на

засадах акмеологічного підходу, а об'єктом – процес професійної підготовки майбутніх учителів математики вищого навчального педагогічного закладу.

В основу наукового пошуку можливо покласти гіпотезу про те, що оволодіння майбутніми вчителями математики принципами акмеологічного підходу в процесі навчання в педагогічному університеті сприяє формуванню їх як професійно компетентних спеціалістів, якщо:

- організація і зміст їх діяльності порівнюються із сутністю професійної діяльності та сучасними вимогами до професійно компетентного вчителя;
- в їх підготовці буде реалізована система принципів, прийомів та методів, що дозволяють вирішувати акмеологічні проблеми та завдання;
- розроблена модель процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя математики на засадах акмеологічного підходу;
- виявлено сукупність педагогічних умов розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя математики на засадах акмеологічного підходу.

Тому постає ряд завдань, які необхідно вирішити у процесі роботи над дисертаційним дослідженням, зокрема, на основі аналізу теоретичних досліджень професійної компетентності майбутнього вчителя математики розкрити її сутність та зміст у контексті сучасних освітніх змін; з'ясувати роль акмеологічного підходу в процесі формування професійної компетентності студентів педагогічного університету та виявити її вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя; розробити модель процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя математики на засадах акмеологічного підходу; визначити та експериментально перевірити педагогічні умови розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя математики на засадах акмеологічного підходу.

Висновки. Проаналізувавши достатню кількість наукової та навчально-методичної літератури, ми дійшли висновку, що дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів математики на засадах акмеологічного підходу є досить актуальною в сучасному

освітньому просторі. Упровадження акмеологічного підходу в професійне навчання майбутніх фахівців математики середньої школи вплине на формування і розвиток їх професіоналізму, професійної компетентності та сприятиме особистісно-професійній самореалізації.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів математики на засадах акмеологічного підходу полягає в тому, що на основі теоретичних досліджень буде розкрито сутність та зміст професійної компетентності майбутніх учителів математики на засадах акмеологічного підходу; з'ясовано роль та вплив акмеологічного підходу на формування професійної компетентності майбутнього вчителя математики; створено та апробовано модель процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя математики на засадах акмеологічного підходу; апробовані методи дослідження рівня сформованості компонентів професійної компетентності студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>
2. Дубасенюк О.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів на засадах духовно-моральних цінностей / О. А. Дубасенюк // матер. VI Міжнародної науково-практичної конференції "Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах", (30-31 жовтня 2009 р.), / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – К., 2009. – С. 40-50
3. Завалевський Ю.І. Сучасний вчитель: вимір часу : навч.-метод. посіб. для вчителів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Ю.І. Завалевський. – К. : Видавничий дім "Букрек", 2008. – 288 с.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия

[Электронный ресурс] / И. А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – Режим доступа: <http://www.fgosvpo.ru/uploadfiles/npo/20120325214132.pdf>.

5. Рибалко Людмила Сергіївна. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : дис... д-ра наук : 13.00.04 / Л.С.Рибалко. – Х., 2008.

6. Топольницька Г. М. До питання про професійну компетентність учителя / Г. М. Топольницька // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – 2000. – № 5–7. – С. 130–140.